

THEOLOGIA SYSTEMATICA

Geréb Pál*

Tavaszy Sándor szellemi öröksége

Emlékbeszéd**

Midőn kegyeletes szívvel együtt vagyunk ezen az ünnepélyen, hogy megemlékezzünk Tavaszty Sándorról, mindjárt a bevezetésben meg kell állapítanunk: keresztyéneknek csak úgy lehet emlékünnepelet tartani, ha nem embert dicsőítünk, hanem Istent, s ha a megemlékezés Isten iránti hálaadás lesz azokért a kegyelmi ajándékokért, amelyeket Isten egy személyiség által adott az Anyaszentegyháznak, és ha ez a megemlékezés számbavétele lesz annak, hogy mi az Isten üzenete hozzánk az ő személyiségén, munkásságán, tanításán keresztül. Ezt pedig nem szabad elfelejtenünk akkor sem, amikor majd az üzenethozó emberi alakja a múlt ködébe vész előttünk. Tavaszty Sándor szellemi öröksége a maga teljes jelentőségében akkor áll előttünk, ha megvizsgáljuk az ő szellemi fejlődését és meglátjuk, honnan indult ki és hová érkezett meg. Az életrajzi adatát csak keretül említjük.

Tavaszty Sándor (1888–1951)

* Geréb Pál (1912–1991) a nagyenyedi Református Kollégiumban végezte gimnáziumi tanulmányait és a kolozsvári Református Teológiai Fakultáson szerzett teológiai oklevelet (1930–1935). Az 1934–1935-ös tanévben a Zürichi Egyetemen tanult, ahol Emil Brunner és a filozófus Ed. Grisebachot hallgatta, Genfben pedig Karl Barthot ökumenikus szemináriumában. 1935 és 1939 között a Kolozsvár-alsóvárosi gyülekezet segédlelkésze volt. 1938-ban vallás tanári vizsgát tett (szakdolgozatának címe: *A vallásos nevelés módszereinek kérdése teológiai szempontból*). 1939-ben a háromszéki Nagyborosnyó lelképásztora lett, ahol tíz évig szolgált. 1944-ben a debreceni Tisza István Tudományegyetemen doktorált Vasady Béla professzor irányításával (disszertációjának címe: *Történet az Ige mértéke alatt*; ebben a református keresztyén történetiszemlélet fő szempontjait dolgozta ki az újreformátori teológia főbb képviselőinek figyelembevételével). 1946-ban magántanári vizsgát tett a kolozsvári Református Teológián, Tavaszty Sándor irányításával (tézise: *A békéltetés szolgálata a közösségi alap problémája*, és ebben a dogmatika és az etika kapcsolatát vizsgálta). 1949-től a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet református rendszeres teológiai tanszékén oktatott – 31 éven keresztül. Tanulmányaiban a keresztyén hit alapvető kérdéseire keresett választ: *Az eschatológia és etika a Szent írásban* (1949), *A kegyelmi kiválasztás* (1951), *Az Úrvacsora* (1960), *A keresztség* (1972), *A kommunio és az interkommunio* (1975), *Az imádkozás teológiai kérdése* (1971), *Az Egyház egysége* (1980), *A tekintély és a szabadság kérdése az egyházban* (1993). Elkészítette *A romániai újprotestáns felekezetek tanítása és élete* című monográfiát. Fő kutatási területe Barth Károly *Egyházi dogmatikájának* magyar nyelvű ismertetése volt, s ez 2006-ban jelent meg: Geréb Pál: *Barth Károly Dogmatikája. Az Egyházi Dogmatika összefoglaló ismertetése*. Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár 2006. 686 oldal.

** Elhangzott 1952. február 14-én a kolozsvári Protestáns Teológia dísztermében tartott emlékünnepelelyen.

1. Tavaszy Sándor 1888. február 25-én született Marossárpatakon. Szülei: Tavaszy Károly körjegyző és Egyed Berta. Szülőföldjéhez és annak népéhez egész életében különös szeretettel ragaszkodott. „Ez a föld a Maros- és a Nyárad-mente, amelynek partjain annyi boldog órát éltem át, amelynek szelíd folyása életem belső ritmusának a kialakításához éppen úgy hozzájárult, mint a simogató édesanyai kéz... A természetnek általában, tehát a folyóknak is megvannak a nevelő hatásuk. A Maros- vagy a Nyárad menti embert, aki végig valóban az is marad, amint megszólal, hamarosan meg tudjuk ismerni. Nemcsak nyelvéről, de gondolkozásából, mozdulataiból és egész jelleméből.”¹

A gimnáziumot a marosvásárhelyi kollégiumban végezte, onnan került fel Kolozsvárra, a teológiára 1907-ben. Abban az időben – a kolozsvári Teológiának az egyetemmel való kapcsolata révén – a teológusok a filozófiai tárgyakat az egyetemen hallgatták, amit a Tavaszy Sándor fejlődése szempontjából azért szükséges megjegyezni, mert ott volt alkalma hallgatni Böhm Károlyt, a legnagyobb magyar filozófust, aki döntő hatással volt gondolkozására és tudományos magatartására. Böhm a maga filozófiáját *önkéifejlésnek*, szellemisége megvalósulásának tekintette. Ennek a rendszernek csodálatos belső összefüggése volt, amelyben minden kérdés és felelet magától értetődően következik az egészből. „Aki egyszer megtalálta ennek a rendszernek vezérfonalát, a kérdések labirintusán át olyan kilátó ponthoz jut, ahonnan mindig új áttekintést nyer a filozófia egészére.”² Nem csoda tehát, ha ez az átfogó és mély filozófiai rendszer úgy megragadta a teológiai hallgatók legjobbjait, hogy még a teológiai felfogásuk is ennek hatása alá került. Tavaszy így nyilatkozik róla: „a Böhm Károly (filozófiája a 19. századi európai filozófia legnagyobb szabású és legeredetibb rendszere) értékelmélete, valamint logikai értéktana, az erkölcsi érték tana merőben új elgondolások és új kivitelű rendszerek. Életem legboldogabb élménye marad az az óra, amikor Böhm előadásának négyévi hallgatása után kikerültem Jénába s ott Bauch Bruno logikai előadásai alatt megéreztem azt az előnyt, amelyhez Böhm segített... A Böhm Károly által támasztott világosság végigkísért külföldi tanulmányaim ideje alatt... A különböző hatások nem támasztottak bennem zűrzavart, mert mint a kristályosító erő élt bennem a Böhm filozófiájának alapgondolata.”³

Böhm Károly segítette Tavaszyt abban, hogy kibontakozzék benne a *filozófus hajlam és képesség*. Ez elsősorban a tudományos magatartásban nyilvánult meg, de ez a magatartás csak a tudományról vallott felfogásával együtt érthető meg. A tudomány és speciálisan a filozófia arra törekszik, hogy megismerje a *valóság és az igazság végső alapját és gyökerét*, azokat a *végső elveket*, amelyeknek az alapján megismerhető és értelmezhető a valóság és a lét végső problematikája. Az igazi filozófia adja azt az átfogó világnézetet, „amelyben az ember a lét legbensőbb, titokzatos mélységéből támadt igényeit elégti, amikor a kenyér, a ruha, a társulás szükségletein túl, az univerzumban való helyét, jelentőségét és célját akarja átfogó szemlélettel megragadni. A világnézet-alkotásban az ember az örökkévalósággal, a kozmosszal küzd. Hogy ezzel a végső hatalmakkal szemben meg tudjon állni, hogy ezeknek roppant súlya alól felszabaduljon s magát a végső lehetőségekkel szemben biztosítottnak érezze. A világnézet-alkotásban tehát az igazán 'emberre' lett ember igazi 'emberi' hiányai, szükségletei, törekvései, vágyai, céljai és erői mutatkoznak meg. A világnézetért való küzdelemben, az egyes szükségleteken

¹ Erdélyi tetők. Úti élmények és természeti képek. Az Erdélyi Szépművés Céh, Kolozsvár 1938, 125–126.

² Tavaszy Sándor: Böhm Károly. In: *Pásztorújság* 1940. március, 130.

³ Uo.

túlment, a teljességre áhító ember ütközik ki.”⁴ Mivel a tudományt ilyen nagy dolognak látta, amelytől az élet és a lét értelme függ, érthető, hogy megvolt Tavasz Sándorban a tudomány szeretete, a *tudományos érosz*, amely személyes életügynek tekinti a tudomány művelését és *egész embert* állít a szolgálatába.

Ha keressük Tavasz Sándor emez első korszakából származó műveiben, hogy mi-
ben vélte megtalálni a valóság és az igazság alapját, azt a feleletet találjuk, hogy a szel-
lemben, mert „a szellem a valóság szubsztanciája”. A szellem pedig az emberi szellem-
ben van számunkra adva annyira, hogy a korrelatívumát képező világszellem, *az Isten és a megdicsőült egyéni szellemen, a személyiségen keresztül revelálja* magát.⁵ A személyiségen ke-
resztül vagyunk összekötöttesben a szellemisség világával. „Ebből a világból ragyognak
le reánk, mint csodás fényű napok az *igazság, a jóság, a szépség* és a *szentséges* ideái... A
szellemi élet a négy nagy értékeszme, az *igazság, a jóság, a szépség* és a *szentség* körül he-
lyezkedik el és alakul ki. E négy nagy értékeszmének megfelelően négy magatartása van
a szellemi életnek: úgy mint a *tudományos, az erkölcsi, a művészi* és a *vallásos*.”⁶

A fenti megállapítások tömören tükrözik vissza fejlődése első szakaszában Tavasz Sándor világnézetének alapjait. A szellem és annak négy értéksugara a valóság alapja és mindennek mértéke. A szellem értékmérőjével mért mindent: történelmi múltat, kultúrát, közéletet, egyházat és keresztyénséget, az őt jellemző átfogó koncepcióval. A tudományos becsületesség és tárgyilagosság kérdése volt nála az, hogy ezen a *világnézeti alapon* egy 1913-ban megjelent cikkében így ír a keresztyénségről: „Dogmatizmus nélkül a keresztyénséget normául nem alkalmazhatjuk, vagy legalább is csak miután egy *általános mérték alá* vettetett. A keresztyénség maga is csak egy a sok vallás közül... Van és lehetséges egy *filozófiai-axiológiai tisztázással megállapított értékmérő*, amelynek alá kell vetnie magát minden vallásnak, hogy értéke tudományosan igazolható legyen.”⁷

A későbbi Tavasz mértékével mérve úgy találjuk, hogy a fenti felfogás szellemét tükrözi az 1921-ben megtartott teológiai tanári székfoglaló beszéde is: *A keresztyén vallástudomány a lelkésznevelés szolgálatában*. Itt jellemzően még vallástudománynak nevezi a teológiát, amelynek tárgya a vallás, úgy, amint az az élményben megszületik és amint az történeti, lélektani és bölceleti szempontból vizsgálható.

Tavasz Sándornak ebből az első korszakából származó írásai átfogó koncepció-
jokkal és a humánnum nemes magaslatain járó szemléletükkel, a tárgy méltóságához és komolyságához illő stílusokkal megragadják az embert és magukkal sodorják, de meg kell állapítanunk – éppen a későbbi írások mértékével –, hogy a humánnum, az emberi körén belül maradnak. Nevezhetjük ezt a korszakot Tavasz Sándor *prediálektikus korszakának*. Itt még a legmagasabb pont, ahová a gondolkozás eljut, az emberi szellem magaslata, az öntudat gyémántcsúcsa, amelyet az ember a maga képességével képes elérni és megtapasztalni. De Tavasz Sándor életművét csak úgy lehet megérteni, ha ezt is megismerjük. Későbbi munkái jelentőségét csak úgy érthetjük meg, ha tudjuk, hogy ez a felfogás és ez a magatartás jellemzi nagy általánosságban az egész első világháború előtti korszakot, amit általános néven a liberalizmus korának nevezünk. Hogy ezt sikerült legyőzni, hogy egyházunk megismerte a maga igazi, eredeti tanítását, ez nem kis-mértékben Tavasz Sándor munkájának is az eredménye. Ez a győzelem annál nagyobb volt, mert ebben önmagát is le kellett győznie.

⁴ *Világnézeti kérdések*. Torda 1925, 5.

⁵ Ld. Az emberiség életének filozófiája. In: *Protestáns Szemle* 1917, 417–430.

⁶ *Világnézeti kérdések*, 45–46.

⁷ Teológia és általános vallástudomány. In: *Református Szemle (RSZ)* 1913, 588–589.

2. A nagy fordulat az ún. *újreformátori teológiával* való megismerkedéskor állott be. Ezzel kezdődik a második korszak (a dialektikus korszak), amelyben az emberi szellem alázatosan meghajlik Isten Igéjének az uralma előtt. Ennek bekövetkezése nem történt minden átmenet nélkül (Kierkegaard). Lehet beszélni ennek a történeti, lélektani és teológiai háttéréről, amely emberileg az értelem számára mind indokolnák az új felismerést. Mi azonban úgy látjuk, hogy ez a fordulat csak úgy értelmezhető helyesen, ha tudjuk, hogy Tavaszty Sándor a *mulandó embernél végtelenül nagyobbak tartotta az igazságot* és engedte, hogy az emberi szellem szuverenitásában bíró filozófust legyőzze az egyedül szuverén Úristen „nem levék engedetlen a mennyei látás iránt” (ApCsel 26,19; Istentől tanítottak lenni.). Ez a filozófusból *teológussá levésnek egyetlen útja*. Ezt az utat járta meg Tavaszty Sándor is. Ettől kezdve minden tudását, minden szellemi képességét és odaadását beállította az Ige szolgálatába, hogy annak érvényt szerezzen a teológiai tudományban, az egyházi életben és az élet minden vonalán.

Hogy az ő *teológiai tudományos magatartásában* mit jelentett ez a felismerés, azt csak azzal jellemezhetem, amit az első lelkészképesítő vizsga utáni búcsúvacsorán köszönetképpen mondtam a hozzá intézett felköszöntőmben: megláttuk nála, hogy mit jelent *szemvedélyesen teologizálni*, úgy végezni ezt a teológusi munkát, mint legfőbb életszükségletet, mert Isten életadó, megtartó üzenetének a tolmácsolásáról van szó. És ebben a munkában megtalálta önmagát is. Innen érthető, hogy ez teológiailag a legtermékenyebb korszaka (1924–1932) – alapvető teológiai munkáit ebben az időben írta. Itt említem meg, hogy összeállítva a bibliográfiáját, műveinek jegyzékét, az tűnt ki, hogy egy egész kis könyvtárra valót írt.

Teológiai írásaiban az újreformátori teológia álláspontját képviselte. Ennek az irány-
nak nagy jelentősége, hogy teológiai gondolkodásunkat visszavezette a reformátorokon és hitvallásainkon keresztül a Szentíráshoz, anélkül azonban, hogy átvette volna a protestáns ortodoxia hibáit. Az újreformátori teológia nem volt egyszerűen a reformátorok teológiájának és a protestáns ortodoxia teológiájának reprisztinációja, hiszen közöttük van a 18. és 19. század a maga racionalizmusával és liberalizmusával, azzal a sok problémával, amit ezek a századok felvetettek. A mai teológia annak a Jézus Krisztusnak az üzenetét, aki tegnap és ma és örökké ugyanaz, *a mai ember számára kell hogy tolmácsolja, és pedig a ma nyelvén. Mi ennek a teológiának az alap gondolata* és felépítése, az, ami Tavaszty Sándor egész teológiai gondolkodását jellemzi?

Először is az, hogy nem a vallás tényére és a vallásos élményre épít, hanem Istennek a kijelentésére. A vallásban az ember keresi Istent, de éppen az emberi bűn miatt nem tudja megtalálni a személyes, élő Istent, mert megmarad a maga bálványainál. A vallás esetében az ember önmagában marad, és nem emelkedik a humánum fölé. A kijelentésben azonban maga a személyes és szuverén Úristen jelenti ki magát az embernek. A kijelentésben Isten úgy mutatja meg magát, mint aki merőben más, mint az ember, mint aki szent Úr és éppen ezért ítélő Úr a bűnös emberre nézve. Ezt az Istent az ember a maga erejéből soha el nem érheti: innen van a mi emberi életünk nyomorúsága és minden válsága. Isten megfoghatatlan kegyelme ez, hogy megcselekszi a lehetetlent és megfoghatatlant és kijelenti magát az Ő szent Fiában, a Jézus Krisztusban. „A keresztyén egyházban hirdetett keresztyén igazságot Istennek önmagáról szóló kijelentése teszi lehetségessé. A keresztyén bizonyágtétel alapján tehát, úgy gyakorlati, mint tudományos teológiai formájában a kijelentés képezi.”⁸ „A kijelentést kizárólag az

⁸ *Református keresztyén dogmatika*. Kolozsvár 1932, 67.

Isten Igéje határozza meg, mert Isten létére és valóságára egyedül Isten Igéjében nyernünk feleletet. Mialatt pedig Isten nyilvánvalóvá teszi önmagát, egyszersemind ugyancsak az Ő Igéjében világosságra hozza az ember egész egzisztenciáját átfogó totális szükségét, hogy az Igében közösséget teremtsen ismét önmaga és az ember között.”⁹ „Az emberi egzisztencia nagy válsága megoldódik az Isten Igéjében, amelyben Isten maga szól, ahol pedig szól, ott *Ő maga jelen van*. Isten eme jelenvalósága az emberi létben szünteti meg az Istentől távol álló ember nagy szükségét. Az Isten személyes jelenlétében élő emberre megszűnnek mindazok a válságok és ellentmondások, amelyek között e bűnben élő világban hánykolódik, mert elveszítik a fullánkjukat és az erejükét.”¹⁰

A kijelentésnek ez a felismerése adja vissza a teológiát önmagának, azt a teológiát, amely megelőzőleg csak vallástudománynak meri nevezni magát. Valóban a kijelentés nélkül nem is lehet több ennél. De a kijelentés alapján mondhatjuk „hogy a teológia tárgya Istennek önmagáról szóló kijelentése, úgy mint az Istennek az Ő tulajdon Igéjében és Igéjén át hangzik. Ezért a teológia tulajdonképpen írasteológia, tehát a teológiának csak a Szentírás képezheti az alapját.”

A Szentírás jelentőségének a felismerése vezetett vissza a reformátorok és a hitvallások tanításához, mint amelyekben az egyház klasszikus szabású és mértékadó jellegű kommentárjai állanak előttünk a Szentírás számára.¹¹

A kijelentés valóságának a hitben való új megismerése elvezetett az egyház valóságának az új felismerésére. A liberális felfogással szemben az egyház most már nem egy történetileg és társadalomtudományilag értelmezhető alakulat, hanem „εκκλησία, a »kihívottak egysége«, a hit egységében élők és az örök életre elválasztottak serege, és mint ilyen, a Krisztus fősege, oltalma és védelme alatt áll... Az egyházat nem történeti vagy emberi erők tartják fenn, hanem csupa olyan tevékenység (igehirdetés, a sákramentumok kiszolgáltatása), amelynek alanya maga a Szentlélek-Isten.”¹²

Íme, itt egy pár mondatban mutathattuk fel Tavaszty Sándor teológiai gondolkozásának alapvonalait a saját megfogalmazásában, hogy ő maga szóljon hozzánk. Egy emlékezés kerete túl szűk ahhoz, hogy felmutassuk, hogy az általa képviselt új-reformátori teológiának milyen messzemenő következményei vannak úgy a teológiai tudományos gondolkozásunkban, mint az egyház gyakorlati igehirdetői munkájában. Csak utalunk arra, hogy egyházunk megszabadulása a liberális kovásztól és az Ige alapjára való visszatérése ennek a teológiai gondolkozásnak köszönhető.

Körülbelül 1924-től kezdve Tavaszty Sándor minden teológiai természetű írása ennek a szolgálatában állott. Számos műve közül itt csak az élete főművét, a *Református Keresztyén Dogmatikát* említhetjük meg. Erre a műre annál is inkább szükség volt, mert magyar református teológusaink több mint félszázad óta nem írtak dogmatikát. Erről a műről még a legszigorúbb bírálója is kénytelen volt elismerni, hogy „a Tavaszty Sándor dogmatikájában nyújtott szintézis egyike az irány legérettebb alkotásainak, amely ugyanazon a tudományos színvonalon s a kijelentés feltétlensége mellett történő bizonyágtévesnek ugyanolyan magaslatán mozog, mint a dialektika teológia német képviselőinek tudományos munkássága és hívő bizonyágtétele”. Ez annál is inkább nagyobb jelentőségű tény volt, mert akkor (1932-ben) „még nem is jelent meg a

⁹ *Református keresztyén dogmatika*, 75.

¹⁰ Uo. 78.

¹¹ Uo. 20.

¹² Uo. 220–221.

dogmatikai problémákat szintetikusán átölelő és tárgyaló könyv, mely a Dialektika teológia által öntudatosított reformátori elveket és szempontokat újra oly diadalmasan és erőteljesen érvényre juttatná, mint éppen Tavasz *Dogmatikája*”. „Ha a Tavasz Sándor egyéni fejlődésének és a kolozsvári teológiai fakultás életében jelentkező fordulatnak a szempontjából nézem a *Dogmatikát*, úgy szimptomatikus jelentősége még szembetűnőbbé válik. Mert míg Böhm Károlynak sikerült annakidején oly nagymértékben feléberszteni a Kolozsvári Teológia érdeklődését az ember és világa iránt, hogy még teológiai fejtegetéseiket nemcsak formailag, de sokszor tartalmilag is a Böhm által nyújtott filozófiai alapokra építették, addig Tavasz Sándornak és a vele sok tekintetben kongeniális kortársainak figyelme – a dialektika teológia áldásos hatása folytán – mindinkább az Isten és világa felé fordult.”¹³ E megállapításokhoz még hozzátehetjük, hogy ennek a munkának a megjelenése után még sok évtizedig nem lehet református dogmatikát írni úgy, hogy ne legyen előttünk a Tavasz *Dogmatikája*, úgy irányával, mint megfogalmazásának tömörségével. Ezzel a munkájával Tavasz Sándor nagymértékben járul hozzá ahhoz, hogy egyházunk igehirdetésében ne emberi bölcsesség, hanem Isten Igéje szólaljon meg.

3. Tavasz Sándor szolgálatának a bemutatásához lényegesen hozzátartozik annak a felmutatása, hogy a *kijelentés uralmát hogyan szolgálta az Isten által számára kijelölt szolgálati helyén és alkalmain*. Az Ige igazi valóságából következik az, hogy nem egy elméleti valóság, hanem személyes élő hatalom, amely az ő kiválasztott eszközein át uralomra tör ezen a világon.

a) Legközvetlenebb munkaterülete volt teológiai fakultásunk és az ebben folyó teológiai oktatás és nevelés. Fakultásunknak nyolc évig (1924–1932) volt igazgató-professzora. A tanévi értesítőkből olvasható igazgatói évnnyitó és évváró beszédekben láthatjuk, hogy milyen magas követelményeket állított úgy a tanári kar, mint a hallgatók elé. Hogy mennyire tudott mindent egy magasabb szempontból, a *szolgálat szempontjából* nézni, azt mutatja egy nyilatkozata az adminisztrációval kapcsolatban: „Fakultásunk szervezetének mai formája, amely az intézet egész adminisztrációját tanárai vállára helyezi, sok időt és sok energiát von el a tudományos munkától, azonban megegyezik kálvinizmusunk szellemével, amely a kifejezetten szellemi természetű munkára hivatottakat is kötelezi, hogy a mindennapi élet elemi létfeltételeivel való foglalkozás által is kontaktusba maradjanak a valósággal és ezáltal is védekezzenek a hamis illúziótól és a terméketlen spiritualizmustól. A brutális kényszerítő erejű anyagi és gazdasági élet realizmusa előtt való szemethunyás nem lehet eszménye a kálvinista professzornak, el kell fogadnia annak is a nevelő hatását.”¹⁴ Azt hiszem, hogy ez az idézet mélyen bevilágít nemcsak abba, hogy Tavasz Sándor milyen lélekkel szolgálta mint igazgató intézetünket, hanem rámutat arra is, hogy egy hívő lelkű embernek még a hétköznapi munkáját is hogy áthatja az evangélium szelleme.

Hadd szólaltassuk meg Tavasz Sándort arra nézve is, hogy milyennek akarta látni a teológus ifjút, mi volt az ő *oktatói és nevelői eszménye*: „az igazi teologizmust az különbözteti meg minden más tudományág tanulmányozóitól és művelőitől, hogy addig

¹³ Vasady Béla: Megjegyzések a legújabb református dogmatikához. In: *Theológiai Szemle* 1932, VIII. évf. 2–6. sz. 488–489.

¹⁴ Múltunk öröksége és örökségünk szelleme. Az erdélyi ref. egyházkerület kolozsvári teológiai fakultása alapításának harmincéves évfordulója alkalmával tartott emlékbeszéd 1925. október 4-én. In: *RSz* 1925, 691–692. (Az évnnyitó ünnepélyen elmondott előadás három részletben jelent meg: 677–686.; 691–694., 707–710.; Különlenyomatos formája pedig ugyanebben az évben, Kolozsváron.)

nem hagy fel Istenével folytatott tusakodásával, amíg meg nem tagadta az Ő áldását... Holt betű, élettelen elmélet, száraz és zöngő üres héj minden teologumena mindaddig, amíg nem érezzük szent valóságként szívünkön Isten áldó keze nyomát. Az igazi teológus Isten áldásának és látásának hatása alatt állandó belső világosságtól ragyog és a küldetés kényszere alatt állandó önemésztődéstől ég. A szív belső világossága, az önemésztő küzdelem és a küldetés kényszere azok a feltételek, amelyek nélkül nem lehet senki igazi teológus és hivatott lelkipásztor. Az igazi szívszerinti teológusok kezében minden teológiai diszciplína, minden részletkérdés, mint Áron kezében a száraz vesszőszál, kivirágzik és új és új, győzelmes és hatalmas erőt fakasztó eszközzé válik. És jó pásztorrá is csak a jó teológus válhatik.”¹⁵ „Nem ismerek magamra és intézetünkre nézve magasabb pedagógiai feladatot, mint felébreszteni hallgatóinkban sajátos teológus mivoltunk öntudatát, mint ránevelni hallgatóinkat arra, hogy alázatosan és fölényesen, szelíden és határozottan, fegyelmezetten és bátran vállalják, hirdessék, cselekedjék, hogy valóban Isten szavának bizonyágtevői.”¹⁶

b) Isten uralmának a szolgálata vezette Tavaszty Sándort abban is, amikor az általa alapított *Kálvinista Világ* és *Kiáltó Szó* hasábjain az Ige mértéke alatt *prófétai kritikát* gyakorolt egyházunk és egyetemes erdélyi közéletünk kérdései felett. Vallotta, hogy úgy egyéni, mint közösségi kérdéseinket az Ige ítélete alá kell hegyezni, hogy a problémák megoldásában nem az egyéni vagy akár kollektív külső-földi érdekek, sőt még csak a logikai érvényesség szabálya sem dönt, hanem *egyedül Isten akarataának a parancsa*.¹⁷ Az ítélet elfogadása azonban nem halált, hanem egy új, Isten által átminősített életet jelent. És mert annyira átérezte Isten ítéletének egész súlyát Anyaszentegyházunk és népünk életében, tudott olyan merészen bízni, az emberi lehetetlenséggel is dacolva Isten kegyelmében. Ezért tartotta Tavaszty Sándor életfeltételnek a profétai kritika gyakorlását.

c) Szolgálatának egyetemes erdélyi magyar jelleget adott az a szerep, amit a *Múzeum-Egyesület* és a *Pásztorújság* vezetésében betöltött. A Múzeum-Egyesülethez azért ragaszkodott annyira, mert egy nép számára életfeltételnek tartotta a tudomány művelését: „Amelyik nemzeti közösség, bármily kicsiny legyen is az, tetteleg nem vesz részt a tudomány művelésében, hanem csak átvesz, tehát csak másoktól várja a kész eredményeket, arra nézve a tudomány mindig idegen marad, amelyben és amely által ágál ugyan az élet színpadán, de az ilyen tudomány belső élete kialakításához és kiteljesítéséhez semmivel sem járul hozzá s nem is válik ránézve soha az igazság fórumává. Valóban elvész a nép, amely tudomány nélkül való.”¹⁸ „A nemzeti élet szervezetében a tudományosság az az intellektuális gerinc, amelyiktől függ a nemzeti szellemi élet fennmaradása. Ha pedig megromlik vagy megtörik ez a gerinc, csak szédeleg és tétovázik tovább az egész nemzeti élet!” „Az erdélyi magyar tudományos élet: egy halálos veszedelmek között hánykolódó nemzet hősi erőfeszítése”, de enélkül az erőfeszítés nélkül lehetetlenné válna számára az élet.¹⁹ Hogy számára ez mennyire életigazság volt, mu-

¹⁵ Tavaszty Sándor (szerk.): *Az Erdélyi Református Egyházkerület Theológiai Fakultásának értesítője az 1925–26-os tanévről*. Kolozsvár 1926, 5.

¹⁶ Tavaszty Sándor (szerk.): *Az Erdélyi Református Egyházkerület Theológiai Fakultásának értesítője az 1927–28-os tanévről*. Kolozsvár 1928, 20.

¹⁷ *Református keresztyén dogmatika*, 10–11.

¹⁸ *Mi a filozófia?* Kolozsvár 1928, 17.

¹⁹ Magyar tudományos törekvések Erdélyben. In: *Erdélyi Múzeum* 1930/7–9, 215–230.

tatják a *Múzeum-Egyesület* és a *Pásztortűz* hasábjain megjelent tanulmányai, amelyek Tavaszy Sándor legmegragadóbb és legszebb írásai közé tartoznak.

d) Nem lenne teljes a beszámoló, ha nem mondanók el, hogy mennyire szerette a természetet, hogy felszabadult minden kötöttség alól, amikor elindult az *Erdélyi Tetők* felé. Ilyenkor lehetett igazán közelférkőzni hozzá és megismerni őt. A természet közelebb vitte Istenhez és embertársaihoz: „természet nagy világában történik egy még nagyobb és még dicsőségesebb találkozó: a teremtés Urával való találkozás, akinek minden, ami van, a hatalma alatt van és minden az Ő dicsőségének a kifejezése.”²⁰ Valóban a természetet csak ez alatt a szempont alatt lehet igazán szeretni.

Megemlékezésünk végére jutva látjuk, hogy ő róla, az ő életéről és egyéniségéről keveset mondtunk. De ez nem véletlenül történt, mert célkitűzésünkhöz híven azt az üzenetet tolmácsoltuk lehetőleg a saját szavaival, amit mint Istentől hozott üzenetet adott át nekünk. Előadásai alatt hányszor idézte a mondást: *de nobis ipsis silemus*. De hisszük, hogy éppen az általa képviselt ügyről beszéltünk, mert kevés olyan embert ismerünk a mi időnkben, aki annyira egygyé tudott volna válni az ügyvel mint ő, aki úgy félre tudott volna tenni minden szubjektív mozzanatot, mint Tavaszy Sándor. Nemcsak hirdette, hanem gyakorolta is, hogy a „saját érzelmeink, gondolataink és igazságaink felett és azokon túl van az Úristen dicsősége, amely nemcsak nagyobb, mint a mi érzelmeink, a mi gondolataink és a mi igazságaink, hanem merőben és fölényegesen más, tehát áldozatul is kell mindezeket vinnünk, hogy akarata szerint használja fel ő az ő országa dicsőségére.”²¹ Tavaszy Sándor élete és egyénisége is Krisztusra mutatott: *Illum oportet crescere, me autem minui!* Az ő földi sátorháza immár elbomlott, de hisszük, hogy örökkévaló háza van a mennyben. (2Kor 5,1)

Das geistige Erbe von Sándor Tavaszy

Diese Gedenkrede wurde an der Tavaszy Sándor-Gedenkfeier (14. Febr. 1952) an dem Klausenburger Protestantisch-Theologischen Institut von Professor Pál Geréb (1912–1991) gehalten.

Sándor Tavaszy's geistiges Erbe wurde von Pál Geréb so summiert: Er hat nicht nur verkündigt, sondern in seinem Leben auch praktisch erlebt, dass Gottes Herrlichkeit nicht nur über unseren menschlichen Gefühlen, Gedanken und Wahrheiten steht, sie ist nicht nur größer als unsere Gedanken, Gefühle und Wahrheiten, sondern sie ist ihnen in Größe und Verschiedenheit überlegen. Deswegen müssen wir unsere Gedanken und Gefühle als Opfer Gott zudenken, damit er sie nach seinem Willen zur Herrlichkeit seines Reiches verwendet.

²⁰ *Erdélyi tetők*, 12.

²¹ *A kábhivizmus világmiszorja*. Soli Deo Gloria Kis Könyvtára I. füzet. Budapest 1929, 4.